

A portrait of Paul Frielink, a man with dark hair and glasses, wearing a dark patterned shirt and a dark tie. He is looking slightly to the left. The background is a blurred outdoor setting with a large orange sign that has some text on it, including the word 'LEVEN'.

BIJZONDER HOOG-
LERAAR PAUL FRIELINK
OVER DE ONAFHANKE-
LIJKHEID VAN OM EN
WETENSCHAP

“Het
STRAFRECHT
is geen
INVULOEFENING”

Bijzonder hoogleraar Openbaar Ministerie Paul Frielink loopt niet aan de leiband van procureur-generaal Harm Brouwer, want als hoogleraar mag niets zijn academische vrijheid in de weg staan. Net zomin als hij aan de leiband van het OM zelf loopt: “Dat supersnelrecht, ik vind het zot.”

door **Miek Smilde** foto's **Chantal Ariëns**

Zijn professionele motivatie illustreert hij met een doodslag. Langs de A12, in de buurt van Utrecht wordt een pomphouder doodgeschoten. Een paar dagen later gebeurt iets soortgelijks in Best, bij Eindhoven. “Die beheerder uit Best stond op het punt met pensioen te gaan”, herinnert Paul Frielink, bijzonder hoogleeraar Openbaar Ministerie en advocaat-generaal bij het gerechtshof in Arnhem, zich. Hij was nog maar net officier van justitie in Utrecht toen de zaak zich tijdens zijn piket voerde. “De oliemaatschappij wilde het tankstation in Best sluiten, maar hield het station nog even open om de beheerder de kans te geven zijn loopbaan af te sluiten. De man is koelbloedig neergeschoten. Afgemaakt. Die context van loyaliteit van de werkgever en de gewetensloosheid van de daad was indrukwekkend. Met een recherchebijstandsteam, werkend vanaf een aparte locatie in Leersum, hebben we toen uiteindelijk drie verdachten kunnen aanhouden, waaronder twee broers. Eén was minderjarig. Allen zijn veroordeeld.”

Genen

Paul Frielink kan zich niet herinneren ooit iets anders te hebben willen doen. Al heel jong ambieerde hij een baan bij politie of justitie. Een gevoel van spanning, en van rechtvaardigheid, vermoedt hij. “Mijn beide opa’s, van wie ik de één helemaal niet en de ander nauwelijks heb gekend, werkten bij de Marechaussee; misschien dat het dus ergens in de genen zit. Opsporing, recht, een doel dat verder reikt dan het eenzijdige partijbelang. Zo’n gevoel.”

Frielink groeide op in het Rijk van Nijmegen. Een echt katholiek gezin, hij is de jongste van zes jongens. “Mijn moeder was een gelovige vrouw, maar bij de Godsbeleving van mijn vader had ik zo mijn twijfels. Hij was hoofd van een school, en hield er daarnaast verschillende kerkkoren op na. Hij was ook organist. Ik denk dat hem dat hielp de gang naar de kerk wat te vergemakkelijken.” Frielink zelf liet zich al jaren geleden uitschrijven, toen Rome zich actief keerde tegen condoomgebruik in het door aids aangetaste Afrika. “Dat was de druppel.”

De studie rechten in Nijmegen beviel goed, maar achteraf vindt Frielink dat hij te snel heeft gestudeerd. “Het is toch de mooiste tijd van je leven, daar had ik wel wat meer van mogen genieten.” In ieder geval verlumelde hij weinig tijd. Naast zijn studie speelde hij zaalvoetbal en was hij lid van de strafrechtelijke- en criminologische vereniging dr. Nico Muller waarmee hij diverse buitenlandse reizen maakte. Daarnaast werkte hij jarenlang in een modezaak. “Elke zaterdag en donderdagavond, en alle vakanties. Erg leuk. Mensen leren kennen. Inschatten wat voor een type iemand is, en of je iets aan hem kwijt kunt. Dat ging mij steeds beter

af. Ik verkocht ook goed, ik denk vooral omdat ik eerlijk was. Een koper merkt dat. Niet verkopen om het verkopen, maar kijken wat iemand past.”

Direct na zijn studie opteerde Frielink voor de opleiding tot rechterlijk ambtenaar (raio), maar hij kwam niet door de selectie. Het klikte niet met een van de selecteurs, hij weet niet eens meer wie het was, en waarom het niet klikte. “Destijds was ik verbolgen, maar achteraf ben ik blij dat ik geen raio ben geworden. Ik was te jong, en bovendien heb ik toch ook docentenbloed in me; lesgeven, wat ik eerst in Maastricht en daarna in Nijmegen deed, vond en vind ik heerlijk.”

Frielink promoveerde bij Corstens en Balkema – beide inmiddels werkzaam bij de Hoge Raad – op een onderzoek naar politie-infiltratie. Eén van zijn bevindingen was dat deze bijzondere opsporingsmethode goed was geborgd bij een speciale afdeling van de toenmalige Centrale Recherche Informatiedienst (CRI). Achteraf was dat een opmerkelijke conclusie, omdat een paar jaar later in alle hevigheid de IRT-affaire losbrandde. Maar op het moment van Frielinks ‘hora est’ had nog niemand gehoord van omstreden opsporingsmethoden als gecontroleerde doorlating van drugs en groei-informanten. Die methoden kwamen begin jaren negentig aan het licht en gaven aanleiding voor de parlementaire enquête opsporingsmethoden onder leiding van PvdA-politicus Maarten van Traa. “Ik vond destijds dat zowel de werkwijze van de politie als de controle daarop door de officier van justitie goed in elkaar staken”, schetst Frielink de bevindingen uit zijn proefschrift dat in 1990 verscheen. “Nieuwe strafvorderlijke regelgeving was volgens mij niet nodig. Ik zocht de oplossing voor de strafbare feiten die de infiltrant had begaan in een speciale rechtvaardigingsgrond. Verder concludeerde ik dat het OM wat mij betreft vaker niet-ontvankelijk zou moeten worden verklaard als men zich niet aan de gestelde criteria hield. De vice-president van de rechtbank in Utrecht maakte daarover nog een opmerking bij mijn installatie. Voor het eerst installeerde hij een officier die het niet erg vond als de rechtbank het OM wat vaker niet-ontvankelijk zou verklaren.”

De waarheid

Uit zijn verhaal valt op te maken dat Frielink moet worden gerekend tot de preciezen onder de officieren van justitie. Zelf houdt hij niet van die typering. “Preciezen suggereert dat er ook rekkelijken zijn. Ik weet niet of die tegenstelling (die tijdens de parlementaire enquête vaak werd gemaakt) terecht is. Ik vind dat elke officier heel precies en zorgvuldig een afweging moet maken over de inzet van een bijzonder opsporingsmiddel. Ook een rekkelijke doet dat heel precies. ▶

ADV

Ook met het zogenaamde verschil tussen de magistratelijke officier en de *crime fighter* kan ik niet zo veel. Iedere officier gaat voor de waarheid. De één straalt daarbij misschien wat meer fanatisme uit dan de ander, maar ik weet niet of het goed is dan meteen over *crime fighters* te spreken. Het bekt makkelijk, maar het doet de werkelijkheid geweld aan. Het OM is op aarde om het recht te handhaven en dat betekent dus per definitie dat we tegen de criminaliteit strijden. In dat opzicht zijn alle officieren van justitie *crime fighters*.”

“MET HET ZOGENAAMDE VERSCHIL TUSSEN DE MAGISTRATELIJKE OFFICIER EN DE CRIME FIGHTER KAN IK NIET ZO VEEL. IEDE-RE OFFICIER GAAT VOOR DE WAARHEID”

Na Van Traa werden de bijzondere opsporingsmethoden expliciet geregeld in de Wet bijzondere opsporingsbevoegdheden (BOB). Frielink is blij dat de officier van justitie in die wet een centrale positie in het opsporingsonderzoek heeft behouden. “Sommige mensen vonden, en vinden, dat niet de officier, maar de rechter-commissaris (RC) de verantwoordelijkheid voor bepaalde methoden zou moeten dragen”, legt hij uit. “Dat vind ik niet. De kritiek dat de RC na de wet BOB slechts een stempelmachine voor het OM is geworden deel ik evenmin. Ook voordat die wet er lag, toetste de RC betrekkelijk marginaal of er een bijvoorbeeld een telefoontap mocht komen. Het past bij ons systeem van opsporing en vervolging dat de officier de keuze voor een bepaalde methode maakt en daarvoor de primaire verantwoordelijkheid draagt. Hij leidt tenslotte het onderzoek. Als er grote privacy-belangen van een verdachte in beeld komen, bij een telefoontap of direct afluisteren, moet er terecht een machtiging van de RC zijn. Maar de officier geeft uiteindelijk het bevel. Hij staat in directe lijn met de politie. Daar moet je niet iemand tussen zetten.”

Veel hiërarchischer

Niet alleen de wet, ook de organisatie van het Openbaar Ministerie veranderde ingrijpend door de parlementaire enquête opsporingsmethoden. De oude overlegvergadering tussen procureurs-generaal en de minister van Justitie maakte plaats voor het College van PG's met een daarbij horende super-PG en ondersteuning van het parket-generaal. Er kwam een landelijk parket voor de (internationaal) georganiseerde criminaliteit, en een functioneel parket voor zaken op het gebied van milieu, fraude en andere economische delicten. “In vergelijking met twintig jaar geleden is het OM

veel hiërarchischer geworden”, beaamt Frielink. Maar dat betekent niet dat het OM een buitendienst van de minister van Justitie is geworden. Hoewel er ‘natuurlijk’ veel overleg plaatsvindt tussen minister en College, is daarmee nog geen sprake van directe politieke sturing, aldus de hoogleraar. “De minister heeft als ik goed heb ook nog nooit een aanwijzing tot wel of niet vervolging gegeven.” De invoering van het supersnelrecht, afgelopen jaarwisseling, lijkt echter te wijzen op het tegendeel. Toen moesten de parketten in Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en Den Haag overuren draaien om mensen die zich tijdens Oud & Nieuw misdroegen nog de volgende dag voor de rechter te brengen. Een ideeetje van minister Hirsch Ballin? “Nee, het ▶

Paul Frielink

Paul Frielink werd in 1960 geboren in Nijmegen waar hij ook studeerde. Na zijn studie werkte hij als wetenschappelijk assistent en junior docent aan respectievelijk de universiteiten van Maastricht en Nijmegen. Hij promoveerde in 1990 op een proefschrift over politie-infiltratie. Daarna werd hij officier van justitie in Utrecht (gebiedsofficier voor Amersfoort) en Den Bosch (gebiedsofficier voor Eindhoven). In 1997 werd hij officier eerste klasse in Arnhem en was hij belast met de CIE (Centrale Inlichtingen Eenheid, destijds nog CID) en de pers. Daarna volgde eind 2000 zijn benoeming tot coördinerend officier van justitie voor de Rijksrecherche en tevens landelijk corruptieofficier bij het Landelijk Parket in Rotterdam. Sinds 2004 is Frielink advocaat-generaal bij het gerechtshof in Arnhem. Op 1 september 2008 werd Frielink voor de helft van zijn werktijd aangesteld als bijzonder hoogleraar Openbaar Ministerie bij de Universiteit Maastricht.

**“ALS WOORDVOERDER VAN HET OM BEN JE
VAAK NIETS MEER DAN DE BRENGER VAN
EEN LASTIGE BOODSCHAP”**

blijkt een initiatief te zijn geweest van het OM zelf”, geeft Frielink aan. “Maar ik zie niets in dat supersnelrecht. Dat kan alleen in heel klinkklare zaken en die zijn er zelden. Snelrecht, prima, en lik op stuk, prima. We zijn het aan de samenleving verplicht zaken van geweld, zeker tegen publieke functionarissen zoals ambulancepersoneel, snel te behandelen, en binnen een dag of veertien moet kunnen. Maar supersnelrecht binnen drie dagen vind ik zot. Het is niet verstandig om veel kostbare tijd en mankracht te steken in een traject waarvan de afloop sterk afhangt van de medewerking van de verdachte en de rechter. Bovendien is het de vraag of van een berechting binnen drie dagen meer

afschrikwekkende werking uitgaat dan van een berechting na tien dagen.” Maar wat als iemand, naar internationaal voorbeeld, straks avondrechtbanken of zelfs 24-uurs rechtspraak bepleit? Heeft het OM dan voldoende tegenspraak georganiseerd om zich tegen de plannen te weren? “Ik zou de invoering van avondrechtspraak geen gelukkige ontwikkeling vinden”, antwoordt Frielink diplomatiek. “Dit soort maatregelen berusten op puur repressieve overwegingen, terwijl we met het strafrecht ook preventieve doelen nastreven, met name richting de individuele verdachte. Als hij om één uur ’s nachts voor het hekje moet verschijnen, maakt dat echt geen extra indruk hoor.”

Fouten toegeven

Frielink benadrukt hoe belangrijk het is dat het OM in individuele zaken eigenstandig zijn afwegingen blijft maken, zonder politieke druk. “Het strafrecht is geen invuloefening. Telkens opnieuw moet de officier de feiten wegen en zelf een beslissing nemen.” Daardoor bestaat de kans dat de ene officier tot een andere beslissing komt dan de andere, geeft Frielink toe. Net zo goed als nooit valt uit te sluiten dat een officier, achteraf gezien, een foute inschatting maakt. Over dat laatste schreef hij begin januari een artikel in *Trouw*. Daarin staat onder meer dat het ‘onverstandig’ zou zijn politiemensen, officieren van justitie of rechters zwaarder te straffen dan nu het geval is als zij in het strafrechtelijk onderzoek of bij de behandeling van een zaak fouten maken. Opzettelijke of grove onachtzaamheid daargelaten, moeten fouten van OM’ers vooral binnen het systeem, via berispingen, overplaatsingen of niet-ontvankelijk verklaringen worden opgelost, vindt Frielink. “Een Barbertje-moet-hangen-cultuur zou wel eens funest kunnen blijken te zijn voor de slagvaardigheid van de opsporing”, aldus het artikel.

Dat laat onverlet dat het OM gemaakte fouten moet toegeven, als het even kan ook publiek. Frielink weet hoe moeilijk dat is. Jarenlang was hij persofficier, eerst in Arnhem, later ook bij het Landelijk Parket. Hij moest uitleggen waarom het OM niet tot vervolging overging in de Srebrenica-zaken, hij was betrokken bij de bouwfraude, en trad op in het televisieprogramma *16 miljoen rechters*. “Ik heb me erbij neergelegd dat je als woordvoerder van het OM vaak niets meer bent dan de bringer van een lastige boodschap”, zegt hij. “Het is niet eenvoudig om bestaande beelden te keren.” In de zaak tegen de militairen die in Srebrenica hadden gediend, kleurde het zoekgeraakte fotorolletje van de Marchaussee bijvoorbeeld al snel het beeld van een doofpotaffaire. “Daartegen doe je niets”, weet Frielink. “Het enige wat je kunt doen is telkens opnieuw uitleggen wat het OM heeft bevonden, wat de positie van het OM is, wat het kan en wat niet. En toegeven als er fouten zijn gemaakt. Ik herinner mij bijvoorbeeld een vreselijke zaak van uitgaansgeweld waarin een jonge man helemaal in elkaar was getrapt op de Waalbrug. Die zaak werd uiteindelijk niet vervolgd,

maar ad informandum gevoegd bij een andere zaak tegen dezelfde verdachte. Dat had natuurlijk nooit mogen gebeuren. Dat is toen ook toegegeven.”

Onafhankelijkheid

Eigenlijk lijkt zijn huidige functie als hoogleraar wel wat op die van persofficier. Ook nu wil Frielink vooral uitleggen wat de rol van het OM is in het strafrechtelijk systeem. De leerstoel is door het OM zelf in het leven geroepen. “Maastricht heeft een naam op te houden als het om zogeheten to-gavakken gaat”, vertelt Frielink. “De universiteit heeft al een bijzondere leerstoel Verdediging in strafzaken, een leerstoel Criminalistiek en een aantal gedragswetenschappelijke leerstoelen. Daar past deze opdracht mooi bij.” Dat klinkt aannemelijk, zij het dat de universiteit van oudsher bekend staat als het wetenschappelijke bolwerk van en voor de verdediging. Niet voor niets begroette rector magnificus Gerard Mols, zelf oud-strafrechtadvocaat, Frielink lachend met de woorden ‘welkom in het hol van de leeuw’. Maar Frielink herkent hol noch leeuw. Volgens hem is de leerstoel gewoon een mooie aanvulling op het bestaande curriculum.

“EEN DUBBELFUNCTIE HOEFT DE WETENSCHAPPELIJKE ONAFHANKELIJKHEID NIET AAN TE TASTEN. ZOLANG IEDEREEN MAAR WEET DAT IK OOK AG BEN, IS ER NIETS AAN DE HAND”

Bang om door zijn werkgever in zijn wetenschappelijke onafhankelijkheid te worden aangetast, is hij niet. “Harm Brouwer (voorzitter van het College van PG’s) heeft mij meerdere keren verzekerd dat de academische vrijheid voorop staat.” Evenmin maakt hij zich zorgen om het feit dat steeds meer hoogleraren parttimers zijn en er naast hun baan op de universiteit een andere praktijk op na houden. Stijn Franken bijvoorbeeld, de Utrechtse hoogleraar straffen strafprocesrecht, is tevens advocaat en verdedigt onder andere Willem Holleeder in het hoger beroep. “Zo’n dubbelfunctie hoeft de wetenschappelijke onafhankelijkheid niet aan te tasten”, oordeelt Frielink. “Zolang iedereen maar weet dat de wetenschapper Franken ook advocaat is en de wetenschapper Frielink ook AG, is er niets aan de hand. Op de tweede plaats gaat achter deze leerstoelen geen commercieel belang schuil. We hoeven onszelf niet te verkopen, maar brengen onze praktijkervaring in. En die komt bij het wetenschappelijk onderzoek alleen maar van pas.” ■

